

Seyda, Bronisław

Rzwoj i stan obecny historii medycyny w Czechosłowacji

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 9/3-4, 357-364

1964

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ROZWÓJ I STAN OBECNY HISTORII MEDYCYNY W CZECHOSŁOWACJI *

Najwcześniejsze zainteresowania dziejami medycyny w Czechosłowacji sięgają końca XVIII w. Poza szkołą medyczo-chirurgiczną, kształcąca przede wszystkim chirurgów, założoną w 1781 r. w Ołomuńcu, istniał wówczas Wydział Lekarski na Uniwersytecie Karola w Pradze. Profesor Tadeusz Bayer (1737—1808), ówczesny wykładowca anatomii patologicznej i chorób wewnętrznych na tym uniwersytecie, był pierwszym autorem w zakresie historii medycyny w Czechosłowacji. W 1793 r. wydał on pracę historyczno-medyczną, w której nakreślił historię szpitali praskich.

W dwa lata później, w 1795 r., profesor anatomii i fizjologii Ignacy Matuška (1758—1820) rozpoczął wykładać historię medycyny jako przedmiot nieobowiązkowy na ostatnim roku studiów Wydziału Lekarskiego w Pradze, ogłaszając jednocześnie podręcznik *Historia medicinae litteraria*. Matuška wykładał tylko do 1799 r. i nie wydał żadnych innych prac z historii medycyny, lecz zasiane przez niego ziarno zaczęło już wkrótce wydawać plony.

Obszerniejsze dzieło historyczno-medyczne opublikował w Pradze w 1796 r. niemiecki internista Antoni Sebald (1753—1797). Dziełem tym, zatytułowanym *Geschichte der medizinisch-praktischen Schule an der Universität in Prag für Hörer der Arznei und Wundarzneikunde*, Sebald pragnął zainteresować studentów medycyny dziejami tej dyscypliny i cel chyba osiągnął, skoro szybko znalazł naśladowców. Wiele prac z historii medycyny powszechnej i czeskiej ogłosili wkrótce potem: profesor farmakologii Andrzej Wawruch, lekarz Franciszek Szayma, profesor anatomii Georg Ilga, profesor interny i chirurgii Wincenty Krombholz, profesor położnictwa Antoni Jungmann oraz lekarz praktykujący w Pradze Rudolf Weintenweber.

Po roku 1799 dopiero po 43 latach, w 1842 r., wznowione zostały wykłady historii medycyny¹, podjął je niemiecki profesor pediatrii, Józef Löschner (1809—1888). Nieobowiązkowe wykłady trwały do 1850 r., po czym nastąpiła dłuższa przerwa.

Założone w 1862 r. czeskie naukowe czasopismo lekarskie „Časopis Lékařu Českych“ oraz Towarzystwo Lekarzy Czeskich wywarły wielki wpływ na dalszy rozwój historii medycyny, przeciwstawiając się zwi-

* Artykuł został napisany i złożony w redakcji w pierwszej połowie 1963 r., podane w nim fakty o stanie obecnym historii medycyny w Czechosłowacji odnoszą się do czasu sprzed tej daty.

¹ Wersja, jakoby w latach 1811—1812 wykłady te prowadził prof. Wawruch, nie jest potwierdzona.

szcza szeroko zakrojonej germanizacyjnej działalności naukowej lekarzy niemieckich na uniwersytecie w Pradze. Godzi się wymienić Wacława Stańka, który wydał dzieła lekarskie z XV w. oraz wspólnie z innymi autorami — dzieła Razesa i Wilhelma z Saliceto; Józefa Rudę, który poświęcił się przede wszystkim najdawniejszym czeskim starodrukowi lekarskim; także Jana Špotta.

Pierwszym czeskim wykładowcą historii medycyny był lekarz Vitezslav Janovsky (1847—1925), który w 1873 r. habilitował się w tym zakresie na uniwersytecie w Pradze. Ogłosił on wiele wartościowych prac w językach czeskim i niemieckim z historii medycyny powszechnej i czeskiej, m. in. z dziejów medycyny sądowej (1881 r.) i dermatologii (1885 r.).

Nowy okres w dziejach medycyny czeskiej zaczął się w 1883 r., gdy doszło do podziału uczelni praskiej na dwa uniwersytety: czeski i niemiecki, przy czym wszyscy czescy profesorowie i wykładowcy przeszli na czeski Wydział Lekarski. Znalazł się między nimi również prof. Janovsky, który poświęcił się jednak wówczas wyłącznie dermatologii. Niemniej jednak powstanie czeskiego Wydziału Lekarskiego miało wielkie znaczenie dla dalszego rozwoju historii medycyny.

W końcu XIX w. nad historią medycyny pracował czeski profesor chirurgii w Innsbrucku i Wiedniu — Edward Albert, który m. in. po raz pierwszy podkreślił czeskie pochodzenie — uchodzących przedtem za niemieckich uczonych — znakomitych lekarzy Rokitańskiego i Škody. Na przełomie wieków XIX i XX cenne prace z historii medycyny ogłosili również archiwiści i historycy, jak np. Franciszek Dworski, Maks Dwořak oraz Zygmunt Winter.

Drugą w Czechach habilitację z historii medycyny uzyskał w 1896 r. na czeskim Wydziale Lekarskim Andrzej Schrutz (1865—1932). Rozwijał on szeroką działalność naukową i publicystyczną, był mianowany w 1899 r. profesorem historii medycyny, a w 1924 r. założył Zakład Historii Medycyny Uniwersytetu Karola w Pradze. Przez ponad 30 lat wykładał historię medycyny, przyczyniając się działalnością naukową i dydaktyczną nie tylko do znacznych postępów tej nauki w Czechosłowacji, ale i do prawdziwego rozpowszechnienia i umiłowania przedmiotu wśród wielu generacji lekarskich. W 1910 r. rozpoczął Schrutz wydawanie *Historii medycyny* w zeszytach, lecz dzieła tego — zakrojonego na wielką miarę, niestety, nie ukończył.

Prace z dziejów medycyny, niewątpliwie nie bez wpływu Schrutza, w początkach XX w. opublikowali czescy profesorowie i historycy chirurgii — Wilhelm Weiss i Otokar Kukula, historycy interny — Bogumił Eiselt i Emeryk Maixner, historyk dermatologii Ferdynand Pečirka, autor biografii Semmelweissa — Franciszek Swoboda. Monografie o życiu i dziełach Purkyněgo ogłoszone zostały w tym samym czasie przez Eiselta, Włodzimierza Tomsa i Emanuela Radla.

Kolejny etap żywszego, niż poprzednio, rozwoju historii medycyny przypada na lata międzywojenne. W młodej republice czechosłowackiej utworzono dwa nowe ośrodki uniwersyteckie: w Bratysławie i w Brnie, stwarzając w ten sposób sprzyjające warunki dla rozwoju medycyny, a więc i jej historii.

Rolę wiodącą odgrywał nadal kierowany przez Schrutza Zakład Historii Medycyny w Pradze. W dwa lata po śmierci Schrutza, w 1934 r., Zakład objął habilitowany w tym samym roku Józef Vinař (1876—1961),

by wykładać historię medycyny do chwili zamknięcia wszystkich wyższych uczelni czeskich przez Niemców w 1939 r. Na stanowisko profesorskie wrócił Vinař w 1945 r. i piastował je do odejścia na emeryturę w 1948 r. Obok monografii *Jan Marcus Marci z Kronlandu (1934 r.)* oraz *Wstępu do nauki medycyny (1939 r.)*, ogłosił Vinař wiele cennych prac o charakterze naukowym, popularnym i literackim.

Na uniwersytecie im. J. A. Komenskiego w Bratysławie wprowadzono nauczanie historii medycyny w 1927 r., gdy profesorem historii i filozofii medycyny został Antoni Spilka (1876—1948), dotychczasowy profesor anatomii patologicznej. Wykładał on historię medycyny jako przedmiot nieobowiązkowy do 1939 r., kiedy przeniesiony został na emeryturę. Był znany jako namiętny zbieracz i znawca starodruków medycznych, ale prac naukowych czy publicystycznych z tego zakresu nie ogłosił.

Dużo natomiast z dziedziny historii medycyny publikował w Brnie Gustaw Gellner (1871—1942), który — choć z uwagi na działalność naukową był jak najbardziej do tego upoważniony — ubiegał się bezskutecznie o habilitację z wymienionej specjalności na tamtejszym uniwersytecie w 1934 r. Dopiero w 1945 r. brneński Wydział Lekarski, w zrozumieniu bezpodstawności dawnej krzywdzącej odmowy, mianował Gellnera docentem historii medycyny *in memoriam* — znakomity uczoney w 1942 r. zmarł w obozie koncentracyjnym. Gellner poświęcił się w szczególności dziejom medycyny czeskiej w wiekach XV i XVI.

Nie tylko na uniwersyteckich wydziałach lekarskich rozwijało się i kwitło zainteresowanie dziejami medycyny w Czechosłowacji. Historii organizacji ochrony zdrowia i szpitalnictwu poświęcił się m.in. Antoni Wiesner, dziejom medycyny na Morawach — Maurycy Remeš, dziejom anatomii — profesor anatomii w Pradze Karol Weigner, ftyzjatrii — Jarosław Jedlička, farmakologii — Alojzy Velich. Wzrosło w tym okresie zainteresowanie życiem i działalnością jednego z najznakomitszych uczonych czeskich — Jana Ewangelisty Purkyněgo. Z licznych publikacji poświęconych temu uczonemu oraz tłumaczeniom i wydaniom jego dzieł, wymienić należy przede wszystkim prace: Karola Amerlinga, Karola Choudounskiego, Wilhelma Hykeša, Miłosława Matouška, Karola Kleina, Jarosława Jedličkę, Jarosławę Psołnickową, Karola Studničkę, Franciszka Karaska.

Znamiennym krokiem na drodze rozwoju historii medycyny w Czechosłowacji była inicjatywa profesora dermatologii Franciszka Šambergera (1881—1944), który postanowił w 1934 r. założyć przy Domu Lekarza w Pradze zbiór, mający stać się załącznikiem muzeum medycyny. Do utworzenia muzeum w rok później przyczynili się szczególnie: Jan Tuma, Józef Vinař oraz Karol Hübschmann, który został przewodniczącym jego zarządu. Idea muzeum dziejów medycyny została przyjęta ze zrozumieniem i entuzjazmem przez cały ówczesny świat lekarski. Zbiory muzeum stale się powiększały. Dzięki zewsząd nadsyłanym darowiznom i ofiarom — w 1942 r. muzeum obejmowało 2702 eksponaty.

Jak we wszystkich krajach okupowanych przez Niemcy hitlerowskie — w czasie ostatniej wojny również i w Czechosłowacji rozwój medycyny został zupełnie zahamowany. Wyższe uczelnie zostały zamknięte, wielu lekarzy oraz historyków medycyny zginęło w obozach koncentracyjnych. Zbiory i bibliotekę muzeum medycyny usunięto do magazynów.

Ludowa Czechosłowacja od pierwszych chwil istnienia starała się nie tylko restytuować, lecz i powiększyć liczbę szkół wyższych, a w tym

uczelnii kształcących lekarzy. Obok więc istniejących dawniej w Pradze, Bratysławie i Brnie — powstały nowe wydziały lekarskie w Pilźnie (1945 r.), Ołomuńcu (1946 r.), Koszycach (1949 r.), a w 1950 r. w Hradcu Kralowym — Wojskowa Akademia Medyczna im. J. E. Purkyněgo.

W tej sytuacji zwiększa się ogólnie zainteresowanie dziejami medycyny, wzrasta liczba lekarzy i naukowców zajmujących się tą specjalnością, przybywa wiele prac i publikacji, rozszerza się tematyka i zakres badań, rośnie ich wartość naukowa. Nie sposób nawet wymienić wszystkich autorów i tytułów cennych opracowań, monografii, doniesień, rozpraw, które ukazały się w tym zakresie w Czechosłowacji po drugiej wojnie światowej.

Sz szczególnie zwraca uwagę niezmożona aktywność Miłostława Matouška. Rozpoczął on pracę naukową przed 1938 r., habilitował się z historii medycyny w Pradze w 1947 r. Jest autorem licznych prac, jak np. *Zarys dziejów medycyny epoki współczesnej*, *Przegląd historycznego rozwoju medycyny*, *Wstęp do nauki medycyny* i kieruje obecnie Katedrą Historii Medycyny Uniwersytetu im. Palacký'ego w Ołomuńcu.

Z innych historyków medycyny wyróżniają się: Jan Adamek, Bogusław Bouček, Waclaw Dobiaś, Zdenek Frankenberger, Zdenek Hernof, profesor chirurgii w Pradze Arnold Jurašek (autor monografii *Edward Albert*), Karol Klaus Józef Lukaš, Otokar Matoušek, Vlastimil Matula (autor monografii *Madame Curie*), Franciszek Pachner, Wiktor Palivec, Konstancy Rippa, Ewa Rozsivalova, Józef Sajner, Ludmiła Sinkulova, Mikołaj Teich, Włodzimierz Zapletal.

Znakomita większość prac poświęcona została dziełom i życiu najwybitniejszych lekarzy czeskich, a przede wszystkim Purkyněgo i Prochazki. Publikowano też prace z dziejów różnych specjalności lekarskich: chorób wewnętrznych (M. Matoušek, B. Prusik, K. Hynek, Z. Hornof, L. Schmid), oftalmologii (J. Vinař, J. Kurz, J. Vanysek, F. Michal, M. Klima, M. Remeš, A. Heine), ginekologii (J. Lukaš, K. Klaus, J. Trapl, V. Zapletal, A. Černoch, R. Peter, A. Kotasek), ortopedii (O. Hněvkovsky, M. Jareš, M. Janeček), ftyzjologii (R. Křivinka, F. Lapeš), balneologii (J. Vinař, M. Mixa, K. Kubat), neurologii (K. Henner), psychiatrii (E. Vencovsky, M. Bouchal), dermatologii (K. Gavalevski, M. Remeš, J. Janda), pediatrii (J. Brdlik, J. Švejar, V. Mazal), otolaryngologii (A. Přecechtěl, K. Greif), stomatologii (V. Bazant, L. Rubešova-Golleva, V. Pokorna, I. Štolfa), fizjologii (V. Laufberger, V. Hykeš, J. Antal, M. Horvath, Z. Martinek, Z. Servit), anatomii (A. Žlabek), farmakologii (R. Zadina), anatomii patologicznej (V. Neumann, A. Roztomily, E. Wendorak, B. Matoušková), epidemiologii (K. Raška, J. Cančík, E. Rozsivalova), higieny (M. Kredba), medycyny sądowej (F. Hajek), organizacji ochrony zdrowia (L. Sinkulova).

Przedstawiając obecny stan historii medycyny w Czechosłowacji, nie można pominąć i słabych stron. Przede wszystkim brak w Czechosłowacji towarzystwa historyków medycyny (w kierunku założenia towarzystwa prowadzi ożywną działalność prof. M. Matoušek), mimo że istnieje kilka instytucji zajmujących się lub interesujących się pośrednio dziejami medycyny. W 1954 r. utworzono w Bratysławie Gabinet Historii Nauk Biologicznych i Medycznych Słowackiej Akademii Nauk, a w kilka lat później powstała Komisja Teorii i Historii Służby Zdrowia Rady Naukowej Ministerstwa Zdrowia. Załączkiem przyszłego towarzystwa może być niewątpliwie Koło Przyjaciół Historii Medycyny, zorga-

nizowane w 1954 r. przy Kole Przyjaciół Okręgowego Muzeum Krajoznawczego w Ołomuńcu. Koło zrealizowało w muzeum ołomunieckim oddział historyczno-medyczny oraz odbywa regularne zebrania z referatami z dziedziny historii medycyny.

Historycy medycyny w Czechosłowacji nie posiadają także jeszcze żadnego własnego czasopisma; liczne publikacje ukazują się w różnych periodykach medycznych, a zwłaszcza w tygodniku „Časopis Lekařu Českých“, w dwutygodniku „Praktický Lekař“ oraz w miesięczniku „Československo Zdravotnictvo“, w pismach „Vnitřní Lekařství“ i „Bratislavské Lekařské Listy“. Muzeum medycyny w Pradze jest od kilku lat zamknięte z powodu braku pomieszczenia, w Bratysławie natomiast istnieje muzeum farmaceutyczne.

Trzecią słabą stroną obecnej czechosłowackiej historii medycyny jest — według M. Matouška² — brak systematycznego kształcenia pracowników naukowych w zakresie historii medycyny. Nawiasem mówiąc, to niedomaganie jest również bolączką polskiej historii medycyny, chociaż w przeciwieństwie do Czechosłowacji, w której nie było nigdy szkoły historyków medycyny, w Polsce nie brakowało takich szkół i nie brakuje obecnie historyków medycyny o sprecyzowanych kierunkach kształcenia i jak najszerszych możliwościach naukowo-propedeutycznych.

Nauczanie historii medycyny w Czechosłowacji natrafiało, podobnie jak i u nas w Polsce, na liczne trudności. Po roku 1945 wykładano historię medycyny jako przedmiot nieobowiązkowy jedynie w Pradze. Początkowo wykładowcą był tu prof. Vinař, a od 1947 r. wspólnie z nim doc. M. Matoušek, który po przejściu Vinařa na emeryturę przejął kierownictwo Zakładu Historii Medycyny Uniwersytetu Karola. W czasie kilkuletniej nieobecności w kraju M. Matouška, oddelegowanego do pracy w dyplomacji, wykłady prowadził prof. B. Bouček, kierownik Oddziału Deontologii Lekarskiej praskiego Zakładu Historii Medycyny.

W roku 1950, po reformie studiów na wyższych uczelniach, nauczanie historii medycyny zostało w Czechosłowacji przerwane, przedmiot bowiem uznano za niepotrzebny i usunięto go z planów kształcenia lekarzy. Od 1952 r. historycy medycyny poczęli jednak czynić starania o przywrócenie wykładów historii medycyny. W 1953 r. w Wojskowej Akademii Medycznej w Hradcu Kralowym rozpoczął takie wykłady W. Dobiaš. W 1955/56 r. wznowione zostało obowiązkowe nauczanie historii medycyny na wszystkich wydziałach lekarskich. Wykładowcami byli: w Pradze — dr E. Rozsivalova, w Brnie — dr E. Tomanek, w Ołomuńcu — prof. M. Matoušek, w Bratysławie — dr C. Červeňanska i dr K. Klimova, w Pilźnie — docent medycyny sądowej J. Jerie, w Koszycach — asystent Zakładu Higieny — dr B. Ipošpišil.

Jednakże już w roku następnym, w związku z decentralizacją szkół wyższych, znów zaszły zmiany w nauczaniu historii medycyny. Niektóre uczelnie, nie doceniające tego przedmiotu, pod pozorem przyznanych kompetencji wyciągnęły praktyczne wnioski ze swojego negatywnego stosunku.

I tak np. na wydziałach lekarskich w Brnie i Koszycach wykłady

² M. Matoušek, *O vyvoji a současnem stavu historie lekařství v Československu*. Praha 1957. Praca ta została przełożona na rosyjski: M. Matouszek, *Razwitiije i sowriemiennoje sostojanije istorii mediciny w Czechosłowakii*. Moskwa 1959.

historii medycyny zostały uznane za zupełnie niepotrzebne. W Pradze, gdzie istnieje Zakład Historii Medycyny pod kierownictwem doc. L. Sinkulovej (adiunktem jest tu dr E. Rozsivalova), historię medycyny wykląda się na V roku studiów jako przedmiot fakultatywny. Podobnie jest w Bratysławie, gdzie jednak wykładane są tylko *Wybrane rozdziały z historii medycyny*. W Pilźnie, gdzie nie ma Zakładu, wykłady pozostały obowiązkowe, lecz bez egzaminu. W 1958 r. Wojskowa Akademia Medyczna w Hradcu Kralowym została przekształcona w Wydział Lekarski, nie posiadający już wykładów z historii medycyny.

Na Wydziale Lekarskim uniwersytetu w Ołomuńcu natomiast — historia medycyny wykładana jest jako przedmiot obowiązkowy na VI roku studiów przez 1 semestr po 1 godzinie tygodniowo. Istnieje tu Zakład Historii Medycyny, wchodzący w skład Katedry Organizacji Ochrony Zdrowia i Historii Medycyny, której kierownikiem (oraz kierownikiem Zakładu Historii Medycyny) jest prof. M. Matoušek. Egzamin z organizacji ochrony zdrowia obejmuje pytania również z historii medycyny.

Zakład Historii Medycyny w Ołomuńcu powstał w 1956 r. z Gabinetu Historii Medycyny i w ubiegłym roku przeniesiony został do nowych, przestronnych pomieszczeń, z wielkimi hallami i korytarzami. Nadają się one dobrze na często urządzone tu wystawy, poświęcone rocznicom lub pewnym problemom związanym z dziejami medycyny. Zakład posiada księgozbiór dochodzący do ok. tysiąca woluminów, w tej liczbie 30 cennych starodruków. Wśród portretów historyków medycyny, które znajdują się w Zakładzie, są podobizny Wł. Szumowskiego, A. Wrzoska i L. Zembrzuskiego.

Kierownik oraz pracownicy Zakładu ogłaszają stale bardzo liczne prace naukowe (liczba ich zbliża się do setki) oraz mniejsze artykuły, recenzje, komentarze itp. Reprezentowana jest również tematyka społeczno-polityczna, związana z problemami służby zdrowia i nauk medycznych. Kierownik Zakładu, poza aktywnością pedagogiczną w Ołomuńcu, rozwija szeroką działalność naukową, społeczną, polityczną w całej Czechosłowacji.

Od pierwszej bowiem chwili istnienia Zakład „widział główny cel działalności w tym, by historia medycyny służyła życiu, by we współczesnej dobie w nowych warunkach rozwijała działalność w najszerszych kręgach lekarzy w kierunku szerzenia dialektycznego materializmu, umocnienia naukowego światopoglądu“, a to oznacza „wychodzenie poza pracę badawczą w środowisku naukowym i nie pomijanie żadnej sposobności dla wywierania wpływu na ideologiczną orientację lekarzy“³.

Zakład utrzymuje żywy kontakt z historykami medycyny z przeszło 20 krajów. Jego kierownik uczestniczy w większości międzynarodowych zjazdów i konferencji historyków medycyny i nauk pokrewnych. „Dzisiejsza historia medycyny — według słów prof. M. Matouška — bardziej niż kiedykolwiek przedtem zwraca uwagę na wszystkie osiągnięcia czeskiej i słowackiej medycyny i uważa za obowiązek szerzyć ich znajomość nie tylko w Czechosłowacji, lecz i poza jej granicami, w między-

³ M. Matoušek, *Pět let činnosti ustavu dejin lékařství Palackého university v Olomouci* w dziele *Lékařská fakulta Palackého university v Olomouci, 1956—1960*. Olomouc 1961, s. 11.

narodowym świecie medycznym, dążąc do tego, by cieszyły się uznaniem całego świata"⁴.

Tradycje rozwoju i nauczania historii medycyny w Czechosłowacji są może inne, nie tak dawne i znamienne jak w Polsce (choć początki medycyny czeskiej są dawniejsze od polskich), niemniej czechosłowaccy historycy medycyny dokładają usilnych starań, by zapewnić swojej dyscyplinie należyte miejsce. Nadzieje na przyszłość dawać może już w chwili obecnej stanowisko ministerstwa szkolnictwa i ministerstwa zdrowia, które skłaniają się do uznania konieczności obowiązkowych wykładów historii medycyny na wszystkich wydziałach lekarskich w Czechosłowacji. Wprowadzono takie wykłady w Instytucie Dokształcania Lekarzy. Znamienny jest zarazem coraz większy wzrost aktywności Komisji Historii Nauk Przyrodniczych, Medycznych i Technicznych, powstałej przy Czechosłowackiej Akademii Nauk⁵.

РАЗВИТИЕ ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ И ЕЕ СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ В ЧЕХОСЛОВАКИИ

Статья написана автором после посещения им Оломоуца, а также на основе брошюры заведующего кафедрой истории медицины в Оломоуцком университете проф. Милослава Матоушка и полученных от него сведений.

Рассматривается развитие истории медицины в Чехословакии начиная с 1795 г., т. е. с того времени, когда в Пражском университете впервые было введено преподавание этого предмета. Освещается первая докторская диссертация по истории медицины, которую в 1873 г. в Праге защитил В. Яновский. Автор останавливается также на многолетней педагогической и научной деятельности проф. А. Шрутца, занимавшего в течение 1899—1934 гг. должность заведующего кафедрой истории медицины в Пражском университете. В статье отмечается, что есть много общего между развитием этой дисциплины в Чехословакии и Польше в годы гитлеровской оккупации и первые послевоенные годы.

В настоящее время история медицины преподается в шести чехословацких университетах (раньше в трех). Однако преподавание этой дисциплины не охвачено единой системой. Каждый из университетов по-разному подходит к вопросу создания кафедры или института истории медицины, к ученой степени преподавателя и т. п. в зависимости от местных условий и решений руководства своего медицинского факультета. Лекции по истории медицины не везде входят в программу обязательных предметов.

Имеются перспективы, что в ближайшие годы во всех университетах Чехословакии будет введено обязательное преподавание истории медицины по единой системе. Этими вопросами интересуются в ЧССР Министерство просвещения, в ведении которого находятся высшие учебные заведения страны, в том числе

⁴ Przy opracowywaniu obecnego doniesienia oparłem się o cytowaną w przypisie 2 oraz niniejszym miejscu pracę prof. M. Matouška, a także o informacje, udzielone mi przez prof. Matouška w czasie mego kilkotygodniowego pobytu w Zakładzie Historii Medycyny w Ołomuńcu — za które mu składam najserdeczniejsze podziękowania.

⁵ Por. notatkę o organizacji badań nad historią nauki i techniki w Czechosłowacji w nrze 1/1963 „Kwartalnika“, s. 149.

медицинские факультеты, а также Комитет истории естествознания, медицины и техники Академии наук и ряд издательских учреждений.

Успешно развиваются в Чехословакии научные исследования в области истории медицины, хотя еще нет специального научного общества, каким, например, в Польше является Польское общество по истории медицины, и не издается специализированный историко-медицинский журнал.

DEVELOPMENT AND PRESENT STATE OF HISTORY OF MEDICINE IN CZECHOSLOVAKIA

This work is, among others, the result of the author's sojourn in Olomouc and is based as well upon the pamphlet and information of the head of the Institute and Chair of the History of Medicine at the Olomouc University, Professor Miloslav Matoušek.

The author represents the development of the history of medicine in Czechoslovakia since 1795, that is, since the first lectures on the history of medicine at the Prague University; he discusses the first habilitation in this discipline — that of V. Janovsky in Prague in 1873 and the long teaching work at the Czech University in Prague of Andrew Schrutz, professor and head of the chair of history of medicine from 1899 to 1934.

The occupation period and the first years after the Second World War present many analogies to the history of that discipline at the same period in Poland.

The teaching of the history of medicine at the Czechoslovakian Universities (formerly 3, nowadays 6) presents different and arbitrary aspects now, both with respect to the obligatory attendance at lectures and with respect to the creation of chairs or institutes and to the academic status of instructors — according to the local possibilities and to the decision of the authorities of the medical faculty at a given University.

It seems however that there the prospects for a further development in the next future as to the introduction of a compulsory attendance at lectures and to the uniform regulation of teaching methods at all the institutions of higher learning are very considerable. Evidence thereof is the interest taken in that problem by the Ministry of Public Education, to which — in Czechoslovakia — all the institutions of higher learning, including their medical Departments, are subject, the activity of the Committee of Natural Sciences, Medicine and Technology of the Czechoslovakian Academy of Sciences, and many publishing houses.

The research work in the domain of the history of medicine in Czechoslovakia is, however, developing most favourably, although there does not exist a national scientific society as, for instance, the Polish Society of History of Medicine, nor a separate historico-medical periodical.